

«Ο Ταχυδρόμος»
№ 1036/15-2-1974.

Ο ΑΛΕΞΗΣ ΖΟΡΜΠΑΣ ΉΤΑΝ ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ

Ο ήρωας του Νίκου Καζαντζάκη, πού ένσάρκωσε ο Άντονι Κουήν στην ομώνυμη κινηματογραφική επιτυχία, απομυθοποιείται από την κόρη του και τους άλλους συγγενείς του.

Μιά έξομολόγηση - άνατομία στον συνεργάτη μας Μαρίνο Έλδη.

Η Αναστασία Αλεξίου Ζορμπά, κόρη του Αλεξη Ζορμπά, απομυθοποιεί το πρόσωπο του πατέρα της.

Πάλι ο Κουήν στοχαστικός σε κάποια ανάπαυλα του γυρισματος της ταινίας.

ΝΑ συναντάς γριές τις δύο κόρες του 'Αλέξη Ζορμπά στο σαλόνι ενός αστικού σπιτιού στην 'Αθήνα, έτοιμες να τραγουδήσουν σάν λατέρνες, να συναντάς την εγγονή του, μια παχουλή γυναίκα πάνω απ' τ'α σαραντά, όλο ευγένεια, να γνωρίσης τ'α παιδιά της, φοιτητές στο Πανεπιστήμιο, τόν Παύλο, με μαλλιά μακριά σάν του 'Αβεσαλώμ, κι' ένα έκτακτο θηλυκό (φτυστή ή Μία Φάρρου) είναι ασέβεια θαρρώ στη μνήμη του θρυλικού 'Αλέξη, που γράφει τόν «βίο και τήν πολιτεία» του ό Νίκος Καζαντζάκης και τόν έκανε αξέχαστη φιγούρα στο πανί ό 'Αντону Κουήν, ασέβεια και μία ελάχιστη πρόκληση στους νόμους της κληρονομικότητας, πού «έκφυλιστηκαν» τόσο γρήγορα...

Νά τούς βλέπης όλους αυτούς μαζεμένους στον απέναντι καναπέ... όσπου, και νά νοιώθης τόν έαυτό σου σάν άστακό όπλισμένο, με μελάνι, χαρτί, μαγνητόφωνο και μία γρήγορη «Μινόλτα», είναι δημοσιογραφική έπιτυχία πρώτης, πού τή χρωστάς στο θελκτικό πρόσωπο μιας γυναίκας όγδόντα χρονώ, με τήν όποια αισθάνεσαι έρωτευμένος... 'Η 'Ελλη 'Αλεξίου τ'α κατάφερε όλα αυτά, με μία άπλοτητα και ένα μαγνητισμό, πού θά τόν ζήλευε ή 'Οριάντα Φαλλάτα.

Λέω λοιπόν, πώς είναι θαύμα νά διηγείται ή 'Ελλη 'Αλεξίου γιά τόν μεγάλο της έρωτα, τόν Κώστα Βάρναλη, και νά νοιώθης πώς πίσω της άκριβώς, με γουρλωμένα μάτια και φλέβες πεταγμένες, ό Ζορμπάς έτοιμάζεται νά βγή από τή φωτογραφία, νά μιλήση:

«'Αν ύπάρχη Κόλαση, θά πάω στην Κόλαση. 'Οχι γιατί έκλεψα, σκότωσα, μοίχεψα' όχι, όχι! Αύτά δέν είναι τίποτα' ό Θεός τ'α σχωρνάει. Μά θά πάω στην Κόλαση, γιατί τή νύχτα εκείνη, μία γυναίκα με περίμενε στο στρώμα της κι' έγώ δέν πήγα...».

Πίνουμε τσάι από ένα σαμοβάρι, τρώμε με άσημνια κουτάλια φερμένα από τήν 'Οδησό, λέμε σόκιν γιά τούς λογοτέχνες και σιγά-σιγά άνοιγόμαστε νά συναντήσουμε τό πρόσωπο και τόν χαρακτήρα του 'Αλέξη Ζορμπά, όχι μέσα στο βιβλίο του Νίκου Καζαντζάκη, αλλά μέσα στις μνήμες της 'Ελλης 'Αλεξίου, πού ράβει τώρα και διηγείται.

«Τό άληθινό του όνομα ήταν Γεώργιος Ζορμπάς. Θαρρώ πώς έκλεψε τή γυναίκα του, πού ήταν από σπουδαίο σόι, σε κάποιο χωριό της Μακεδονίας. 'Εκεί τό άνησχο αίμα του τόν ειχεφέρει, ζητώντας άλουμίνιο. 'Ο Γεώργιος Ζορμπάς ήταν ένας άνεξάρτητος τύπος, δίχως οικογενειακούς και κοινωνικούς δεσμούς. 'Απόκτησε δώδεκα παιδιά, αλλά ή γυναίκα του δέν έζησε μαζί του εύτυχισμένα. Θυμούνται πώς έκλαιγε όλη τή μέρα. Πέθανε τριάντα πέντε περίπου χρονώ. 'Ο Ζορμπάς ήταν ώραιος και λεβέντης, με μαύρα σγουρά μαλλιά, μορφή έντονη, όλα κανονικά, ένας άνδρας συμπαθής.

ΕΛΑΧΙΣΤΑ μορφωμένος, βρέθηκε έπιστάτης στα κτήματα του πεθερού του και, παρά τόν έντονο συναισθηματικό του κόσμο, κυνηγώντας τήν όλοκληρωτική αποδέσμευση έκανε συχνά ό,τι του περνούσε από τό κεφάλι. Γνωρίστηκε με τόν Καζαντζάκη τό 1917, τόν καιρό τών συμμαχικών στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη. 'Ο Καζαντζάκης ήταν άεικίνητος ταξιδευτής κι' είχε προσχωρήσει στην «'Εθνική 'Αμυνα». Κατετάγη έβελοντής στον στρατό και βρέθηκε άποσπασμένος στο γραφείο του Βενιζέλου. Τούς γνώρισε ό 'Ανδροκλής Ξενάκης, φίλος και συμμαθητής του Καζαντζάκη στο 'Ηράκλειο. Ταίριαξαν άμέσως οι δύο τους... Σκέφτηκαν νά έκμεταλλευθούν τήν έμλεια του 'Αγίου 'Ορους γιά τ'α συμμαχικά στρατεύματα. 'Εφυγαν γιά εκεί. 'Ο Καζαντζάκης, αφήνοντας πίσω τήν Γαλάτεια κι' ό Ζορμπάς, αφήνοντας μόνη τήν γυναίκα του με δώδεκα παιδιά! 'Η έπιχειρήση δέν όρθοδόησε και χάσανε περίπου 30.000 δραχ., μεγάλο ποσό γιά τήν εποχή, πού ήταν τό χρήμα ενός βραβείου από τό 'Υπουργείο Παιδείας, πού τό είχε κερδίσει ή Γαλάτεια μαζί με τόν Νίκο, παρυσιάζοντας μία εργασία τους γιά τ'α 'Αναγνωστικά του Δημοτικού. Τά υπόλοιπα χρήματα του βραβείου τ'α ρίξανε στην δεύτερη έπιχείρηση Ζορμπά - Καζαντζάκη, πού έγινε στο Καρδαμύρι της Μάνης. 'Εκεί, πάντα με τήν πρωτοβουλία του Ζορμπά, γυρεύανε λιγνίτη. Είχαν συνεταιίρο τόν δικηγόρο Φαραντάτο, γνωστό και φίλο του Καζαντζάκη. Νομίζω, πώς ή μοίρα και τό πάθος του άνησχου Ζορμπά φανερώνονται από τό μπαστούνι και τό σφυρί, πού κρατάγε πάντα μαζί του. Τό μπαστούνι συμβόλιζε τόν ταξιδευτή και τό σφυρί τόν έρευνητή, πού χτύπαγε τήν γή μαλακά, νά καταλάβη τί κρύβει μέσα της. Στο Καρδαμύρι έμειναν ξακουστές οι έπισκέψεις του Σικελιανού, της Μαρίκας Κοτοπούλη και της Γαλάτειας, πού πήγαιναν εκεί νά κάνουν τ'α μπάνια τους δημιουργώντας

μία όλοζώντανη συντροφιά.

«Θυμούμαι, πώς ό Σικελιανός κοιμόταν σ' ένα ράντσο, με τό ένα πόδι μέσα στο νερό και τό άλλο απ' έξω. Κι' όπως πάντα, φρόντιζε γιά τό φαί της συντροφιάς, καθώς ήταν ή εποχή του μεγάλου του πλούτου και είχε κατεβασμένο απ' τό καικι του τό μάγετρό του με πολλά κασόνια γεμάτα φαγητά. 'Η φίλια του Ζορμπά με τόν Καζαντζάκη ήταν άδιάπραχη και κράτησε μέχρι τό θάνατο του Ζορμπά, πού συνέβη σε μία πόλη της Γιουγκοσλαβίας, πολλά χρόνια άργότερα».

ΜΗΠΩΣ σ' αυτήν τήν φιλία ύπήρχαν και λόγοι συμφέροντος; «Δέν τό δέχομαι. 'Ελεγαν πώς ό Νίκος ήταν σφιχτός. 'Ο Νίκος είχε τή φοβία της αντιμετώπισης της φτώχειας του. Δέν καθόταν στο καφενείο γιά ένα λουκούμι... 'Οχι από τσιγγουνιά, αλλά γιατί άκριβώς δέν είχε αυτή τήν οικονομική άντοχή κάποια στιγμή. 'Ο Ζορμπάς, παρ' όλο του τό ρέμπελο, ήταν βαθύτατα συναισθηματικός. Αυτό νομίζω ότι άγαπούσε ό Καζαντζάκης πάνω του. Μία μέρα ή Γαλάτεια είπε στον Ζορμπά, ότι ό άδελφός μας ό Ραδάμανθος τάχει φτιάξει με τήν κόρη του κι' ότι τήν είχε άφήσει έγκυο. 'Ο Ζορμπάς άπάντησε: «Δέν άνακατεύομαι, άς κάνουν ό,τι θέλουν. 'Αταιρίαστο πράγμα. Αύτή είναι πρόβατο κι' αυτός μορφωμένος».

Δέστε τώρα μέσα στο βιβλίο πώς αυτό τό άυθεντικό περιστατικό γίνεται τέχνη:

«Μία μέρα έλαβα γράμμα από τόν άδελφό μου τόν Γιάννη, διηγείται ό Ζορμπάς. 'Αδελφέ 'Αλέξη, μου 'γραφε, ή θυγατέρα σου ή Φρόσω πήρε τόν κακό δρόμο, ντρόπιασε τό τίμιο όνομά μας' έχει ένα άγαπητικό, έκαμε μαζί του και παιδί, πάει ή τιμή μας! Θά πεταχτώ στο χωριό νά τή σφάξω».

- Και τί έκαμες εσύ, Ζορμπά;
'Ο Ζορμπάς άνασήκωσε τούς ώμους:

Οι άπόγονοι του θρυλικού 'Αλέξη σε προχθεσινή φωτογραφία. Κάτω άριστερά, ή κόρη του 'Αναστασία, δεξιά στην άκρη ή εγγονή του Τζένη και ένδιαμεσα ή δισεγγονή του με τήν 'Ελλη 'Αλεξίου. Πάνω δεξιά, ό δισεγγονός του Ζορμπά Παύλος.

- Πφφ! γυναίκες! είπα και ξεσκισα τό γράμμα.

'Ακανάτησε τό φαί, έριξε άλάτι, γέλασε.

- Μά στάσου νά δής τό πίο άστέιο. 'Υστερα από ένα μήνα, λαβαίνω από τόν κουτεντέ τόν άδερφό μου δεύτερο γράμμα: «Γειά και χαρά σου, άγαπημένη άδερφέ μου 'Αλέξη! έγραφε ό σερσέμης' ξανάρθε πάλι ή τιμή στον τόπο της, μπουρέι τώρα νά σηκώσης τό κουτέλο σου άψηλά, ό λεγάμενος στεφανώθηκε τή Φρόσω!».

'Ο Ζορμπάς στράφηκε, με κοιτάξε' στή λάμψη του τσιγάρου του ξεκρίνα τ'α μάτια του νά σπιθίζουν. Σήκωσε πάλι τούς ώμους:

- Πφφ! άντρες! έκαμε με άπερίγραφη περιφρόνηση. Και σε λίγο:

- Τί περιμένεις από τίς γυναίκες; Νά κάνουν παιδιά με όποιον λάχει. Τί περιμένεις από τούς άντρες; Νά πέφτουν στη φάκα. Βάλτου ρίγανη, αφεντικό!».

'Η 'Ελλη 'Αλεξίου συνεχίζει:

«Παρά τήν άμορφωσιά του, ό Ζορμπάς είχε τό στοχασμό του στωικού και του έπικούρειου τύπου. Δέν ήταν ένας χυδαίος καλοζωιστής. 'Ακολουθούσε τήν κατά φύση ζωή, άδέσμευτος».

- Γνώριζε ό Ζορμπάς τήν πρόθεση του Καζαντζάκη νά γράψη ένα βιβλίο γιά τή ζωή του;

- Δέν πιστεύω. Τό βιβλίο κυκλοφόρησε μετά τόν θάνατο του Ζορμπά, στο Παρίσι. Στην 'Ελλάδα σηκώθηκε μεγάλη οικογενειακή αντίδραση. 'Ο γιός του Ζορμπά, πού ήταν συνταγματάρχης, άπειλούσε τόν Καζαντζάκη με μήνυση και ή 'Αναστασία, ή κόρη του Ζορμπά, πού παντρεύθηκε τόν άδελφό μου Ραδάμανθο, έγραψε ένα θυμωμένο γράμμα στον Νίκο, όπου τούλεγε πώς ξεφτέλιζε τόν πατέρα της, έμφανίζοντας τον τρελλό!

'Ανθρωποι Ξένοι από τή λογοτεχνία, βλέπεις, σταματούσαν σε άσημαντες λεπτομέρειες και τούς έδιναν μεγάλη άξία.

Ο Ζορμπάς, ο Καζαντζάκης, ο Πολεμαρχάκης, ο δικηγόρος Άγγελάκης και ο διπλωμάτης Σταυρακιδάκης έφεραν σέ πέρας άργότερα μία κοινωνική αποστολή, φορτώνοντας σέ καράβια τούς πρόσφυγες τής Τυφλίδας πού επέστρεφαν στήν Ελλάδα.

Η πρόθεση τού Καζαντζάκη ήταν νά δρασκελίση τήν άπλή βιογραφία τού Ζορμπά και νά αντιπαραθέσει τόν φυσικό άνθρωπο άπέναντι στόν πνευματικό άνθρωπο. Ο Καζαντζάκης ήθελε νά μάς δώση τόν διάλογο μέ τήν δική του άγωνία, δηλαδή τί είναι άνωτερο, νά είσαι ο φυσικός άνθρωπος, ο Ζορμπάς, ή ο πνευματικός άνθρωπος, ο συγγραφέας; Μ' άλλα λόγια, αυτός πού ζή για τήν Τέχνη ή αυτός πού ζή για τήν ζωή;

Φαντάζομαι πώς ο θάνατος τού Ζορμπά στοίχισε πολύ στόν Καζαντζάκη, άν και δέν τόν αναφέρει στά γράμματά του στόν Πρεβελάκη, όπου μιλάει μέ πόνο για όρισμένους θανάτους.

Η Έλλη Άλεξίου άπόσωσε τήν διήγησή της, έπειτα πρόσθεσε μερικά για τίς κόρες τού Ζορμπά, αυτές πού θά συναντούσα σέ λίγο:

«Είναι καλές πάστες άνθρωποι, άπλοϊκές κι άγράφματες. Έχουν περισσευάμενη άξιοπρέπεια, φιλότιμο βουνό, κι από τά προσόντα τού πατέρα τους, κυρίως τήν εργατικότητα».

Γλυκές στιγμές, καθώς αύτή ή μεγάλη κυρία τών Έλληνικών Γραμμάτων βρίσκει μία νοσταλγική διέξοδο νά μιλήση και για τά δικά της.

Τώρα είμαι μπροστά στήν Άναστασία Άλεξίου Ζορμπά, έκτο παιδί τού θρυλικού Άλέξη μετά τόν Γιάννη, τόν Άντρέα, τόν Βαγγέλη, τόν Νίκο και τήν Νίκη. Μία ηλικιωμένη γυναίκα, άρρωστη από γρίπη, πού δέν άκούει καλά, αλλά πού μέ μεγάλη διάθεση άπαντάει στίς έρωτήσεις. Κοντά της είναι ή κόρη της Τζένη, μέ τά δυό της παιδιά.

Άπό τήν διήγησή της Άναστασίας Άλεξίου Ζορμπά βγαίνει ένα διαφορετικό πρόσωπο για τόν Άλέξη, άπομυθοποιημένο, δίχως τό βάρος και τό στόλισμα τών στοχασμών τού Καζαντζάκη, πού έπλάσε ένα δικό του ήρωα.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ μου ήταν σπάνιος, εργατικός και ώραιος. Δέν ήταν μορφωμένος και μέχρι τό θάνατο τής μητέρας μου μάς πρόσεχε πολύ. Μετά άπ' αυτό τό γεγονός άλλαξε, έχασε τά δεσμά του, θλέπει, κι έγινε τελείως διαφορετικός. Πήγαινε όπου τού έλεγε ο Καζαντζάκης, πού τόν επηρέαζε πάρα πολύ. Η μητέρα μου πέθανε στά τριάντα πέντε της χρόνια από τά γυναικολογικά της, φαντάζομαι. Στό δωδέκατο παιδί δέν σηκώθηκε. Πέθανε, άφού έμεινε έννιά μήνες στό κρεβάτι. Η μητέρα μου ήταν τό γένος Καλκούνη, μέ ύδραϊκή καταγωγή κι ο πατέρας μου ήτανε μεταλλειολόγος, ξακουστός, στή δούλεψη τού όποιου βρέθηκε ο Ζορμπάς. Ο παππούς μου μέ τόν Ζορμπά ήταν στό Στρατώνι τής Χαλκιδικής και μία μέρα ο Ζορμπάς πήρε έντολή νά πάη στή Θεσσαλονίκη νά παραλάβη τήν οικογένεια τού παππού μου, πού έρχόταν από τήν Αθήνα. Ο Ζορμπάς παρέλαβε τήν οικογένεια και τό βράδυ διανυκτέρευσε μαζί της στόν Πολύγυρο. Τήν άλλη μέρα τούς πήγε στόν παππού μου. Όταν τόν ρώτησαν οί φίλοι του τί λογής ήταν οί κόρες τού άφεντικού, ο Ζορμπάς άπάντησε: «Μόνο ή μικρή είναι καλή...». Η μητέρα μου ήταν ή μεγάλη, δεκαπέντε χρονώ τότε, πού τόν έρωτεύθηκε κεραυνόβολα και τόν έπεισε νά κλεφτούνε. Τό σκάσανε από τό σπίτι, κρυφοπαντρεύτηκαν, αλλά είναι άλήθεια, πώς τού Ζορμπά τού χτύπαγε ή καρδιά του από τόν φόβο, γιατί έτρεμε τόν παππού μου. Αυτός όμως τούς δέχθηκε στό σπίτι, όταν είδε πώς όλα ήταν τελειωμένα.

— Πότε σας έγκατέλειψε ο Ζορμπάς;

— Μετά τόν θάνατο τής μητέρας μου, μόλις γνώρισε τόν Καζαντζάκη. Έφυγε και μάς άφησε μόνα όχτώ παιδιά μέ μία ύπηρετρια. Στήν άρχή έστελνε χρήματα και δέκα μήνες άργότερα έστειλε άνθρωπους, πού μάς πήραν και μάς πήγαινε στή Θεσσαλονίκη, όπου γραφήκαμε στό Ιταλικό Σχολείο. Τό πάθος τού πατέρα μου ήταν τά μεταλλεία. Τόν θυμάμαι πάντα μ' ένα μπαστούνι κι' ένα σφυρί. Όπου πήγαινε, χτύπαγε πρώτα τό χώμα.

— Πότε μάθατε, πώς ο Καζαντζάκης έγραψε βιβλίο για τή ζωή τού πατέρα σας;

— Μου τό έστειλε, τό 1947 νομίζω, από τό Παρίσι μέ μία άφιέρωση: «Στήν αγαπημένη κόρη τού Ζορμπά». Τού άπάντησα πώς ήμουν πολύ θυμωμένη μαζί του. «Έχουν δικίο οι λογοτέχνες νά λένε πώς άλλα σκέφτεσαι κι άλλα γράφεις. Άν είχα εγώ τήν Ικανότητα νά γράψω ένα βιβλίο, θά τ'όγραφα καλύτερα από σένα».

— Τί σās είχε ενοχλήσει;

— Τόν παρουσίαζε κουζούλο. Ότι έκοιψε τό δάχτυλό του στά καλά καθούμενα. Τόν ενοχλούσε, λέει, τό δάχτυλό του, όταν έφτιαχνε κανάτια, και τόκοιπε! Δέν ήταν τρελλός ο πατέρας μου.

Άληθινά, μέσα στό βιβλίο, αύτή ή περικοπή είναι από τίς πιό χαρακτηριστικές. Ο Ζορμπάς διηγείται για μία άκόμη φορά:

ΜΙΑ φορά τό λοιπόν έκανα και τόν κανατά. Τήν αγαπούσα τήν τέχνη αύτή σάν παλαβός. Ξέρεις τί θά πει νά πιάνεις ένα σβώλο λάσπη και νά κάνεις ό,τι θές; Φρρρ! ο τροχός, κι' ή λάσπη στρουφογυρίζει σά δαιμονισμένη, και σύ από πάνω της και λές: θά κάμω κανάτι, θά κάμω πιάτο, θά κάμω λυχνάρι, θά κάμω διάολο! Αυτό θά πει νά 'σαι άνθρωπος, σου λέω: Έλευτερία!

Είχε ξεχάσει τή θάλασσα, δέ δάγκανε πιά τό λεμόνι, τό μάτι του ξεθόλωσε.

— Λοιπόν; ρώτησα: και τό δάχτυλο;

— Νά, μ' έμπόδιζε στόν τροχό' έμπαινε στή μέση και μου χαλούσε τά σχέδια.

Άρπαξα λοιπόν κι εγώ μία μέρα τό σκεπάρνι...

— Και δέν πόνεσες;

— Πώς δέν πόνεσα; Κουτσούρι είμαι; Άνθρωπος είμαι, πόνεσα.

Μά μ' έμπόδιζε, σου λέω, στή δουλειά μου: κόψ' τό λοιπόν!».

— Τί σας άπάντησε ο Καζαντζάκης;

— Μου έγραψε: «Γιατί δέν διαβάζεις τόν Πρόλογο, νά δεις πού κατατάσσω τόν πατέρα σου;».

Πραγματικά, ο Καζαντζάκης έξομολογούμενος στόν Πρόλογο τού Άλέξη Ζορμπά ποιοί άνθρωποι άφησαν βαθιά χνάρια στήν ψυχή του, αναφέρει τέσσερα όνόματα: τόν Όμηρο, τόν Μπέρξον, τόν Νίτσε και τόν Ζορμπά.

Αυτό τό γκροτέσκο ζευγάρι δέν ύπήρξε ποτέ. Η Μαντάρ Όρτάνς δέν συναντήθηκε μέ τόν Άλέξη παρά μόνο στή φαντασία τού Καζαντζάκη.

«Ο πρώτος στάθηκε για μένα τό γαληνό κατάφωτο μάτι — σάν τό δίσκο τού ήλιου — πού φωτίζει μέ άπαυλωτική λάμψη τά πάντα: ο Μπέρξονας, μέ άλάφρωσε από άλυτες φιλοσοφικές άγωνίες, πού μέ τυραννούσαν στά πρώτα νιάτα: ο Νίτσε, μέ πλούτισε μέ καινούργιες άγωνίες και μ' έμαθε νά μετουσιώνω τή δυστυχία, τήν πίκρα, τήν άβεβαιότητα σέ περηφάνια: κι ο Ζορμπάς μ' έμαθε ν' αγαπώ τή ζωή και νά μή φοβούμαι τό θάνατο. Άν ήταν στόν κόσμο όλο σήμερα νά διάλεγα ένα ψυχικό όδηγό, "γκουρού" όπως τόν λένε οί Ινδοί, "Γέροντα" όπως τόν λένε οί καλόγεροι στό Άγιονόρος, σίγουρα θά διάλεγα τό Ζορμπά».

— Υπήρξαν κι άλλες αντιδράσεις στήν οικογένειά σας;

— Ο άδελφός μου Άνδρέας Ζορμπάς, συνταγματάρχης, ήθελε νά κάνη μήνυση στόν Καζαντζάκη.

— Τί τόν κάλμαρε;

— Ο θάνατος. Δέν πρόλαβε.

— Ποιά ήταν ή μεγαλύτερη άρετή τού Ζορμπά;

— Η καλωσύνη του. Καλωσύνη για όλα τόν κόσμο.

— Και ποιά ήταν τό μεγαλύτερό του έλάττωμα;

— Η άδιαφορία του για τήν οικογένεια.

ΣΕ ποιά σημεία νομίζετε πώς ο Καζαντζάκης παρουσίασε τόν πατέρα σας ύπερβολικό; Υπάρχει κάτι, πού νά μήν είναι άλήθεια;

— Πάρα πολλά. Ο Ζορμπάς δέν έπαιζε σαντούρι, αλλά μπουζούκι, δέν έπεσε ποτέ λιπόθυμος άπ' τό χορό, γιατί δέν ήξερε νά χορεύη, δέν μέθυσε ποτέ, γιατί δέν έπινε.

Είναι θαυμάσιες οί περιγραφές, όπου ο Καζαντζάκης μέ οίστρο άναπαριστά τόν λεβέντικο χορό τού Ζορμπά, πού πάντοτε έρχόταν και τελείωνε ξαφνικά. Και στήν ταϊνία άκόμη είναι χαρακτηριστική ή σκηνή, όπου ο Άντονι Κουήν χορεύει στήν παραλία ένα τρελλό σουτάκι, στόν πασίγνωστο κρητικό χορό τού Μίκη Θεοδωράκη. Ο Καζαντζάκης γράφει στό βιβλίο:

«Χύθηκε στό χορό, χτυπούσε τά παλαμάκια, ηηδούσε, στρουφογύριζε στόν άγέρα, έπεφτε κάτω μέ λυγιόμενα γόνατα κι άντιπηδούσε άναερα καθιστός, σά λάστιχο. Άξαφνα τινάζουνταν πάλι άψηλά στόν άγέρα, σά νά τό 'χε βαλει πείσμα νά νικήσει τούς μεγάλους νόμους, νά κάνει φτερά και νά φύγει. Ένοιωθες μέσα στό σαρακοφαγωμένο αυτό ταγαριασμένο κορμί τήν ψυχή νά μάχεται νά συνεπάρει τή σάρκα και νά χυθεί μαζί της, άστροβολίδα, μέσα στό σκοτάδι. Τίναζε ή ψυχή τό κορμί, μά αυτό έπεφτε, δέ βαστούσε πολλή ώρα στόν άγέρα, τό ξανατίναζε, ανήλεη, λίγο τώρα πιό άψηλά, μά πάλι τό έρμιο ξανάπερτε άγκομαχώντας».

— Είναι άλήθεια, πώς ο πατέρας σας έκανε δεύτερο γάμο στή Γιουγκοσλαβία μέ μία γυναίκα πού τή λέγανε Λιούμπα;

— Όχι. Δέν έκανε δεύτερο γάμο ο Ζορμπάς. Βέβαια, είχε διάφορες γυναίκες, αλλά τίς πάντρευε μέ άλλους...

— Έκανε ποτέ στή φυλακή;

— Για όνομα τού Θεού, όχι.

— Τί μάθατε για τόν θάνατό του;

— Πέθανε στήν Νίς, στίς 17 Νοεμβρίου 1940, από πνευμονία. Τό μάθαμε πέντε χρόνια άργότερα, όταν ο μεγάλος μας άδελφός, άνύποπτος, πήγε νά τόν συναντήση. Βρήκε ένα άπλό τάφο μέ έλληνικά γράμματα. Θεληήσαμε νά διεκδικήσουμε τό μεταλλείο του πού έκανε χρυσές δουλειές, αλλά ο Τίτο δέν μάς πλήρωσε τίποτα, γιατί τά είχε κρατικοποιήσει όλα. Στό μεταλλείο αυτό θγάζουν σήμερα άλουμίνιο και εργάζονται πολλοί εργάτες.

— Θυμόσαστε τίποτε χαρακτηριστικό από τήν περίοδο, πού έζησε μέ τόν Καζαντζάκη στήν Μάνη;

— Ο Παύλος πετάγεται και διακόπτει:

«Η Νίκη, ή κόρη τού Ζορμπά τούς πήγαινε φαί. Τούς έβρισκε όλόγυμους.

Συνέχεια στήν σελ 82

Ο Ζορμπάς ήταν πατέρας μου

Συνέχεια από την σελίδα 15

άντρες και γυναίκες, να συζητούν και να φιλοσοφούν στην παραλία. Ο Σικελιανός, ο Καζαντζάκης, η Γαλάτεια, η Μαρίκα Κοτοπούλη. Όταν σουρούπωνε, ο Σικελιανός τέντωνε τα χέρια του προς τη θάλασσα και άπηγγελλε ποιήματα.

Η Έλλη Άλεξίου παρεμβαίνει και διακόπτει μαλακά:

«Αποκλείεται. Για όλους θά τό πίστευα, αλλά ο Καζαντζάκης ήταν τόσο ντροπιάρης».

– Ποιές ήταν οι πολιτικές πεποιθήσεις του Ζορμπά;

– Δέν είχε.

– Ποιές ήταν οι μεταφυσικές του άγνοιες;

– Δέν πίστευε στον Θεό, δέν φοβόταν τόν θάνατο.

– Έπιμένετε, πώς δέν ήταν γυναϊκάς;

– Δέν αγαπούσε ούτε τις γυναϊκες, ούτε τό κρασί. Μή γράφετε άνακρίβειες.

Εγώ δέν αντίληφθηκα ποτέ κάτι τέτοιο. Δέν φαντάζομαι νά ήμουν τόσο ζω...

– Ο περισσότερο κόσμος γνωρίζει τόν Ζορμπά από τήν ταϊνια. Νομίζετε ότι ο Άντону Κουήν απέδωσε ικανοποιητικά τόν τύπο του πατέρα σας;

– Ο άδελφός μου δέν ήθελε νά επιτρέψει νά γίνη τό φίλμ. Άλλά στις πρόβες είδαμε ότι δέν έθιγαν τό Ζορμπά. Τόν παρουσίαζαν μεγάλο άνθρωπο. Ο Άντону Κουήν είναι καλός ήθοποιός, αλλά όταν τόν είδα, είπα: «Τί όσχημος και τί θρώμικος πού είναι». Ο Ζορμπάς ήταν μελένιος. Όμως στή σκηνή πού βγαίνει από τή γκρεμισμένη γαλαρία ο Κουήν, ήταν άληθινό θαύμα. Νόμιζα πώς έβλεπα τόν πατέρα μου ζωντανό. Ο Καζαντζάκης φωνάζει: «Ζορμπά, Ζορμπά». Κι αυτός βγαίνοντας λέει: «Τί έχεις, Νίκο; Εγώ δέν χάνομαι, εγώ πρέπει νά βγώ τελευταίος, γιατί είμαι ό φταίχτης».

Εκείνη τήν στιγμή μπήκε στό δωμάτιο μία μαυροντυμένη γυναϊκα. «Νά ή αδελφή μου, είπε ή Άναστασία. Ήλθε από τόν Κάλαμο». Μιά κόρη του Ζορμπά άκόμη. Δυναμική και μέ πρωτοβουλία, μπήκε άμέσως στή συζήτηση. «Μάς σήκωνε τήν νύχτα νά χορέψουμε κι' αυτός έπαιζε μ' ένα μουζούκι, πού είχε ένα μακρύ χέρι. Σηκώθητε, ρέ χαζά, νά χορέψετε. Τί κοιμόσαστε;».

Μία άλλη φορά κατασκεύασε ένα έναέριο όδοντιατρείο. Του πόνανε τό δόντι και άνάθεσε πάνω σε ένα τραπέζι μία καρέκλα. «Έφτασε τό σύρμα πού περνούσε από κεϊ και έδεσε μ' ένα σπάγγο τό δόντι του στό σύρμα, έπειτα έδωσε μία στό τραπέζι και ενώ αυτός έπεσε κάτω, έμεινε τό δόντι κρεμασμένο επάνω! Ο Καζαντζάκης και ο Σικελιανός άποθαύμαζαν. Ο Ζορμπάς τούς είπε: «Καλαμαράδες άχρηστοι, πού λυώνετε τά βρακιά σας και δέν ξέρετε νά βγάλετε ένα

δόντι».

δόντι».

Όταν τις νύχτες σκεφόταν για τά μεταλλεία, δέν άκούγόταν τσιμουδιά στό δωμάτιο. Κάναμε πώς κοιμόμαστε και τότε αυτός έκανε βαγονέτα μέ σπιρτοκούτσια, πού τάδεχνε μέ σπάγγους και τόν άκούγαμε νά φωνάζη: Άμόλα... άμόλα...

– Ήταν γυναϊκάς;

– Ήταν. Ήταν γέρο...

Ή άλλη αδελφή, πετάγεται έξαλλη και διαμαρτύρεται:

– Δέν είναι άλήθεια.

– Άμ άλήθεια είναι. Θυμάσαι, πού μάς έφερε ένα τσουβάλι κουραμένες και μία κοπέλλα σάν τό κρύο τό νερό;

Αυτό έγινε στήν Κερατιά. Βέβαια, δέν μπορώ νά πώ ότι έφερνε και τις έρωμένες του σπίτι. Άλλά χήρεψε νέος, τί νά έκανε; Χηρευάμενος μέ όκτώ παιδιά, έχασε λιγάκι κι' από τό μόλιχο μυαλό πού είχε...

– Από πού πήρε τό όνομα Ζορμπάς;

– Λένε, πώς ό παπούς μας πήρε τό όνομα, γιατί οι Τουρκοί δέν κατάφεραν ποτέ νά μπουν μέσα στό χωριό του, τό Καταφύγι.

Θάξίζε πολύ στόν έπίλογο αυτού του κομματιού ν' άριθμούσε κανένας τις όμορφες περιγραφές και τά χαρακτηριστικά περιστατικά, μέ τά όποία ο Καζαντζάκης δίνει ζωή στόν ήρωά του. Όπως εκείνο τό τηλεγράφημα, πού πήρε στό Βερολίνο, από τις τελευταίες μέρες του Ζορμπά στή Γιουγκοσλαβία. «Εύρον πρασίνη πέτραν ώραιότατην, έλθε άμέσως, Ζορμπάς». Όπως ή θαυμάσια κάρτα από τή Ρουμανία, πού είχε ζωγραφισμένη μία παχειά γυναϊκα, ξεστηθωτή:

«Ζώ άκομα, τρώω μαμαλιγκα, πίνω μύρα, δουλεύω στά πετρέλαια, λαδοπόντικας. Μά βρισκεις εδώ μόλιχο ό,τι τραβά ή καρδιά σου; Ζωή και κόκοτα κι' άγιος ό Θεός. Σε φιλικοαστάζομαι Άλέξης Ζορμπέσκο, λαδοπόντικας».

Κι' όπως ή τελευταία κάρτα από τήν Γιουγκοσλαβία, πού τήν ύπογράφει σάν «Άλέξης Ζόρμπιες, πρώην χήρος». Στήν κάρτα φιγουράρει πλάι του μία Σλάβα 25 χρονών, μέ μπότες και πλούσιο στήθος. Είναι ή Λιούμπα. Ή τελευταία γυναϊκα πού πλάγιασε μαζί του. Άλλά τί νά καταλάβη απ' αυτά τό «άφεντικό»; Κι' όμως, ό μέγας «καλαμαράς» τής γλώσσας μας, ό Νίκος Καζαντζάκης, συνέλαβε μέσα στό μυαλό του τόν τύπο αυτού του «έξαισιου φαγά, πιότη, δουλευταρά, γυναϊκα κι' άλήτη». Λέει πώς ήταν ή πιό πλατειά ψυχή, τό πιό σίγουρο σώμα, ή πιό λεύτερη κραυγή πού γέννησε στή ζωη του.

Θέλω νά τελειώσω μέ κάποια έκλογή πού ίσως δέν είναι δίκαιη.

Άπό τούς δύο Ζορμπάδες, πού περάσανε σ' αυτό τό μικρό κομμάτι, προτιμάω τόν άιρετικό του Καζαντζάκη, γεμάτο θερμή, αίμα, πάθη και κραυγές. Τόν βρίσκω ύπερβολικό, αλλά στό μπόϊ του σημερινού νοσταλγικού και άδιάκοπα έξεγερμένου άνθρώπου.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΕΛΒΗΣ

– ΑΧΑΪΑ 4 ΗΔΟΝΗ 5. ΚΑΣΟΣ – ΝΗΝ 6
ΤΙ – ΣΑΝΙΣ 7. ΙΟΝ – ΚΙΟΥ 8. ΚΙΟΝΑ – ΑΠΙΣ
9. ΟΑΣΗ – ΑΔ 10. ΙΣΩΣ – ΜΙΣΑ.

ΚΑΒΕΤΩΣ
1. ΕΚΡΗΚΤΙΚΕΣ 2. ΙΟΥΔΑΙΟΪ 3. ΣΙΤΟΣ –
ΝΟΟΣ 4. Ο ΝΑΝΟΣ – ΝΑΪΣ ΔΟ – ΗΣΙΑΣ
6. ΗΤΑ – ΗΜ (Ιταροί) 7. ΜΗΧΑΝΙΚΑ 8. ΑΤΑ
– ΤΣΙΠΑΣ 9. ΤΕΙΧΗ – ΟΙΔΑ 10. ΑΣΑ – ΝΑΥΣ

Ο ΓΑΛΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Βικτωριανός Σαρντού

ΣΚΑΚΙ

ΛΥΣΗ ΣΚΙΖΗΣΩΣ

26 ΙΚ6. ΑΧ6. 27 Βη6. Αη6. 28 ΒΧ7. Ρ68.
29. Π67 και τά Μαύρα έγκάτελειψαν

G.

ΜΙΑ ΠΗΓΗ ΑΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Συνέχεια από τήν σελίδα 23

τήν παιδεία. Σ' όλες τός χώρες του κόσμου διδάσκει ή άρχαία ελληνική ιστορία και ό άρχαίος ελληνικός πολιτισμός. Τώρα πού τά έποπτικά μέσα διασκαλίας έχουν εισαχθί παντού, θά ήταν δυνατό ειδικός όργανισμός νά αναλάβη τήν παρουσίαση τής ιστορίας αυτής σε διδακτικές ταινίες κατάλληλες για προβολή στα σχολεία, για τηλεοράσεις κλπ. με κείμενα σωστά, μέ τά αντίστοιχα μνημεία, μέ έκλεκτούς ήθοποιούς, πού θά μεταγλωττίζονται εν συνεχεία σε ξένες γλώσσες. Μία τέτοια προσπάθεια, πού θά προϋποθέτη θέβια όργανισμό, δεικνύμενο από ειδικούς έπιστήμονες και έμπειρογνώμονες, δέν θά άνέβαζε μόνο τό κύρος τής χώρας μας και θά στηρίζε στήν πράξη τήν τωρινή θερμπαλιστική πατραγαθία μας, αλλά θά γινόταν ταυτόχρονα και μεγάλη συναλλαγματική πηγή. Άρκει νά σκεφθί κανείς πόσα Γυμνάσια έχει π.χ. ή Γερμανία ή ή Γαλλία ή ή Άγγλία, πού άσφαλώς θά ήθελαν νά προμηθεύωνται τήν άυθεντική σειρά τής ιστορίας τής Ελλάδος, του πολιτισμού και των ποικίλων μνημείων της. Και ίσως πόσο μεγάλη θά ήταν περαιτέρω ή πρόκληση οφειλόμενη στο κίνητρο αυτό, για τουρισμό. Άλλά και μόνο στα ελληνικά σχολεία και στις ελληνικές τηλεοράσεις νά εισάγονται οι ειδικές αυτές ταινίες, τό κέρδος, υλικό και ήθικό θά ήταν μεγάλο. Κάποτε, από τις μεγάλες θωρίες και τις άστάθμητες γενικότητες πρέπει νά περάσουμε στήν πράξη και νά άρχίσουμε από τά μικρά και τά μερικά, πού διαμορφώνουν τό σύνολο. Πότε;

Α. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Συνέχεια από τήν σελίδα 31

– Ή τελευταία πράξη του δράματος παίχτηκε τις μέρες τών Χριστουγέννων. Είχε μαζέψει ό,τι είχαμε και δέν είχαμε. Γύρω στις 200.000 δρχ. Σάββατο, Κυριακή, Δευτέρα κανένα ίχνος ζωής. Τά παιδιά έκλαιγαν και δέν ζήτουσαν. Τους είχε ύποσχεθί ότι θά τούς φωνίζε ρούχα και παιχνίδια για τις μέρες εκείνες.

– Τό βράδυ τής παραμονής των Χριστουγέννων δέδησε και μέ πήρε τηλεφώνω. Μού είπε νά πάω στόν κουνιάδο μου. Θάρχόταν κι' αυτός εκεί. Πήγα. Τόν περιμέναμε μέχρις άργά. Δέν φάνηκε. Ήμερωνότας Χριστούγεννα πήγα μέ τόν κουνιάδο μου στό σπίτι...

Σταματάει για λίγο τή διήγηση. Άνατριχιάζει.
– Ποτέ δέν θά έχωσώ εκείνες τις στιγμές. Τόν βρήκα ξεπλωμένο στό κρεβάτι. Λές και κομψόν. Του μίλησα... Καμιά άπάντηση. Πλησίασα και του άσκωσα τό θέλωμο. Τίποτα, καμιά ζωή... Ήταν άκόμα ζεστός... Έβαλα τις φωνές. Άπό κεϊ και πέρα δέν θυμάμαι τίποτα... Είχε χάσει πάλι. Αυτή τή φορά τελευταία.

Εκεί στις φτωχογειτονίες, στα πλιθόκτια και παράνομα κτίσματα, εκεί πού ή αύλη μυρίζει άκόμα βασιλικό και θυόμο, εκεί πού τή μέρα ζυμώνεται και τις φεγγαρόλουστες νύχτες τραγουδιέται ό καπνός της φτωχολογιάς, εκεί βρήκε καταφύγιο διαγμένως απ' τό μετόν, ό άνθρωπιόμοσ.

Ή φτωχογειτονιά τής Κηπουπόλεως συμπαραστάθηκε συγκινητικά στήν οικογένεια Γιαταγάνα. Άνθρωπιό μεροκαματιάρηδες φτωχοί επαγγελματίες στάθηκαν και στέκονται κοντά τους.

Ή γεγονιά μάζεψε τά λεφτά για τήν κηδεία. Έδωσε χρήματα για ν' αντιμεπισθούν τό πρώτα ξεόδα. Τους πηγαίνει τρώφια.

ΛΥΣΕΙΣ

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ ΓΙΑ ΠΟΛΥ ΛΙΓΟΥΣ

1	Ε	Ο	Υ	Η	Π	Ε	Ρ	Τ	Α
2	Α	Ν	Π	Α	Ρ	Ι	Ε	Α	Ρ
3	Α	Α	Ν	Τ	Ο	Κ	Ρ	Ε	Μ
4	Π	Ρ	Ο	Η	Ρ	Ι	Δ	Ο	
5	Ι	Α	Α	Γ	Ο	Ν	Ι	Α	
6	Γ	Ρ	Α	Φ	Ο	Λ	Ο	Ι	
7	Κ	Ι	Τ	Υ	Α	Ν	Ι	Α	
8	Τ	Α	Ι	Α	Α	Ι	Α	Α	
9	Α	Δ	Ρ	Α	Α	Α	Τ	Α	
10	Ι	Κ	Α	Ρ	Ι	Α	Ε	Σ	Ε

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ:

1. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ 2. ΟΣΤΑ – ΑΤΙ 3. ΛΗ-
ΣΤΩΝ – Υ.Ε.Ν. 4. ΑΘΩΑ – ΤΑΔΕ 5. ΟΥΡΑ-
ΛΥΣΙΣ 6. ΛΟΙΜΟ – ΝΟΛ 7. ΚΑΣΟΥ – ΝΟ-
ΜΟΝ 8. ΚΡ – ΣΡ – ΝΟΝΟΣ 9. ΑΑΑ – ΑΡΙΩ-
ΣΩ 10. ΝΙΚΗΤΗΡΙΑ – ΙΣ 11. ΡΑ – ΡΑΣ –
ΣΑΜ 12. ΣΤΑΔΙΑ – ΑΘΗΝΑ.

ΚΑΒΕΤΩΣ

1. ΒΟΛΒΟ – ΚΡΑΝΟΣ 2. ΙΣΗ – ΥΛΑΚΑ 3.
Ο ΤΣΑΡΟΣ – ΑΚΡΑ 4. ΜΑΝΘΑΪΟΣ – Η.Α.Δ.
4. ΟΩ – ΜΥΡΑΤ 6. ΧΗΝΑ – ΠΗΡΑ 7. ΩΡΑ
8. ΝΑΥΤΙΚΟΝ – ΙΣΑ 9. ΙΤΕΑΣ – ΜΟΝΑ 10.
ΚΙΝΔΥΝΟΝ – ΣΗ 11. ΕΛΛΟΝΟΣΙΑΝ 12. ΙΣΑ
– ΣΩΣΜΑ.

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ ΓΙΑ ΛΙΓΟΥΣ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ 2 ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ 3: ΡΥΤΑ

* Νίκος Καζίκης, 44 ετών, υπάλληλος σε κατάσταση δώρων: «Αυτή ή ιστορία μέ τήν ήμιαργία τής Δευτέρας δέν άλλαξε σε τίποτα τήν ζωή μου. Θά προτιμούσα τό συνεχές για όλες τις ήμέρες...»

Στό ίδιο «μοτίβο» και οι άπαίτησεις δεκάδων, άλλων, εργαζομένων. Και τά συμπεράσματα:

* Άνδρες και γυναϊκες δέν είναι άπόλυτα ικανοποιημένοι από τήν καθιέρωση τής δευτεριάτικης ήμιαργίας.

* Άκόμη κι' αυτοί ποί νοιώθουν άνακούφιση γιατί άπαλλάχτηκαν από τό πρωινό ξύπνημα, πιστεύουν ότι σωστή λύση στο πρόβλημα είναι τό συνεχές ώράριο για όλη τήν εβδομάδα.

* Βασικά, ή ήμιαργία τής Δευτέρας εντυπωσίασε τούς νέους και τις εργαζόμενες κοπέλλες. Έλάχιστοι, όμως, από αυτούς παραδέχονται ότι μπορούν αυτές οι ώρες, νά αξιοποιηθούν κάπως καλύτερα, πιό δημιουργικά. Τί αυτό και τό αίτημα παραμένει συνεχές ώράριο.

* Από τις εργαζόμενες γυναϊκες, μέσης ήλικίας, οι ποί ευχαριστημένες είναι οι έγγαμες. Αντιθέτως, ή ήμιαργία τής Δευτέρας δέν ενθουσιάζει και τόσο τούς εργαζόμενους, μέσης ήλικίας, και μέ πολλά χρόνια προϋπηρεσίας.

Νά, τώρα, και μερικές χαρακτηριστικές άπαντήσεις κατασηματαρχών πού ρωτήθηκαν στήν τύχη:

* Έυαγγ. Χρυσικού, γυναϊκεία παπούτσια: «Δέν είμαι ικανοποιημένη. Ήταν πολύ κουραστικό. Ή κίνηση σημαντικά μειωμένη».

* Ειρήνη Λεβίδη, βιβλιοπωλείο: «Ή κίνηση ήταν στα ίδια επίπεδα. Ή άνιση τού πρωινού τής Δευτέρας δέν λύνει, όμως, τό πρόβλημα».

* Ζήσης Καρυώτης, 48 ετών, κουρείο: «Ή ήμιαργία ήταν πλήμια για τή δουλειά μας. Άν διατηρηθί σύντομα θά κλειόσουμε. Σήμερα δέν σταυρώσαμε δεκάρα...».

* Νικ. Τσαούσης, κατάστημα δισκων:

«Σήμερα ή πώση του τζιζρο ήταν σημαντική. Χάθηκε ένα άλλο ώραριο...»

* Γιάννης Άνθρόνικος, χρυσοχόος: «Τό ώραριο τής Δευτέρας τό θέλω θνησιγενές. Τό μεσημέρι όλοι εδώ γύρω πάνε για ύπνο. Τά ψώνια γίνονται πρώι. Όσο για τόν «τζιζρο», ποί «τζιζρο». Δέν έχω κάνει σεφτέ...».

* Ντένη Τσαγκάρη, μπουτίκ: «Σάν επιχειρηματίας μέ βάζει σε σκέψεις...».

* Δημ. Θεμελής, κατάστημα δισκων: «Ας δουλεύουμε έτσι μερικές ήμέρες και μετά θέλουμε. Άπό τις 12 μέχρι τις 2 είχαμε δουλειά. Μετά – μέχρι τις 4 – δέν μπήκε άνθρωπος στο μαγαζί. Ο «τζιζρο» ήταν ό ίδιος περίπου.

* Μπενέλλης κατάστημα ύποδημάτων: «Τό ώραριο 12 - 8 δέν είναι τό καλύτερο. Ή Δευτέρα ήταν ή καλύτερή μας μέρα και έγινε ή χειρότερη. Τό πιό έξυπνητικό, για όλους, ώραριο είναι τό 8 - 4 μ.μ.».

* Παν. Κολοβός, ηλεκτρική είδη: «Ή κίνηση παρουσίασε καθίζηση».

Άπό τις άπαντήσεις αυτές προκύπτουν τά εξής συμπεράσματα:

* Οι περισσότεροι από τούς επιχειρηματίες δέν βρίσκουν ικανοποιητική τήν λύση τής ήμιαργίας τής Δευτέρας. Γι' αυτό έπιμένουν στο αίτημα του συνεχούς ώραριου.

* Ο «τζιζρο» σε άλλα καταστήματα ήταν ό ίδιος και άλλου σημαντικά μειωμένος, παρά τήν περίοδο των έκπτώσεων. Πάντως, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι οι πρώτες άπογευματινές ώρες τής Δευτέρας είναι «νεκρές».

Επιμέλεια: ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΩΤΟΣ

Ρεπορτάζ:

Δ. ΤΣΑΛΑΠΑΤΗΣ
Φ. ΚΑΝΕΛΛΟΥ
Κ. ΓΕΡΟΝΙΚΟΛΟΣ
Σ. ΜΠΑΚΑΝΑΚΗΣ
Δ. ΣΠΑΝΟΥΔΗΣ